

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРИУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ОСВІТИ

Збірник матеріалів

**XXVI підсумкової науково-практичної
конференції викладачів**

22 лютого 2024

Київ 2024

УДК 061.3(063)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ОСВІТИ: Збірник матеріалів XXVI підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ / За заг. ред. М.В. Трофименка. Київ: МДУ, 2024. 406 с.

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет вченою радою Маріупольського державного університету (протокол № 11 від 22.04.2024)

Редакційна колегія:

Голова Трофименко М.В., ректор МДУ, кандидат політичних наук, професор;

Члени редколегії Балабаниць А.В., доктор економічних наук, професор;
Безчотнікова С.В., доктор філологічних наук, професор;
Булатова О.В., доктор економічних наук, професор;
Задорожня-Княгницька Л.В., доктор педагогічних наук, професор;
Іванець Т. М., голова Ради молодих вчених МДУ, кандидат політичних наук;
Константинова Ю. В., кандидат історичних наук, доцент;
Омельченко В.Я., доктор економічних наук, професор;
Павленко О.Г., доктор філологічних наук, професор;
Романцов В.М., доктор історичних наук, професор;
Сабадаш Ю. С., доктор культурології, професор;
Тарасенко Д. Л., доктор економічних наук, професор;
Толпежніков Р.О., доктор економічних наук, професор.

Збірник містить матеріали XXVI підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ, яка відбулася 22 лютого 2024 року в Маріупольському державному університеті.

У матеріалах висвітлені актуальні проблеми розвитку міжнародних відносин та зовнішньої політики, філософії та соціології, історії, економіки та менеджменту, права, екології, кібербезпеки, документознавства, культурології, журналістики, філології, літературознавства, методики викладання, педагогіки та психології.

Видання адресоване науковцям, викладачам, аспірантам та здобувачам вищої освіти, а також усім, хто цікавиться сучасними проблемами науки та освіти.

Редакція не несе відповідальності за авторський стиль тез, опублікованих у збірнику.

Вагабова Анастасія,
старший викладач кафедри практичної психології
Маріупольський державний університет

ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ВПЛИВУ ФЕНОМЕНА ПЕРЕЖИВАННЯ НА ОСОБЛИВОСТІ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Загальний аналіз психологічної літератури дає нам можливість спостерігати використання поняття життєдіяльності в контексті обговорення найрізноманітніших аспектів життя людини. І це не дивно, тому як термін є досить наповненим за своїм змістом. При вивченні певних психологічних джерел найчастіше життєдіяльність розглядається або в соціальному, або в соціально-біологічному значенні. Однак, і в першому, і в другому випадку цей термін представлений у взаємозв'язку з поняттями активності людини, а також його діяльностей.

Багато авторів намагаються використовувати поняття діяльності як синонім поняття життєдіяльності. Але, на нашу думку, життєдіяльність є більш широкою категорією, психологічним феноменом, через який здійснюється взаємодія всієї сукупності практичних діяльностей людини, де результатом стає формування індивідуального життєвого шляху особистості. Отже, у людини з'являється можливість бути активним творцем свого життя, тобто суб'єктом власної життєдіяльності [3].

Неможливо розглядати особистість окремо від взаємин з навколишнім світом. Саме з нього починається зародження та формування особистості, завдяки взаємодії з ним з'являється можливість власну особистість розвивати, наповнювати та потім використовувати її як засіб перетворення цього зовнішнього світу. Взаємодії зі світом можуть носити усвідомлений та цілеспрямований характер, в ході яких людина здатна планувати, організовувати та реалізовувати цілі, будувати майбутні перспективи, усвідомлено пробудовувати свою життєву ситуацію. У цьому сенсі життєва ситуація є організованістю власного буття через взаємодії з навколишнім світом.

Однак на життєвому шляху людини можуть виникати різні за знаком та спрямованістю події, які не завжди є планованими й очікуваними. Подія, як психологічна категорія, розглядається як точка зміни напрямку розгортання життєвого шляху. Подія може бути як негативного, так й позитивного характеру, метою якої є зміна життєвої ситуації індивіда.

Для того щоб подія була спроможна вплинути на трансформацію особистості та призвести до зміни ціннісно-смыслової структури, її необхідно певним чином пережити.

Отже, категорія переживання є тим самим механізмом, який дозволяє події здійснювати свою основну функцію.

Останнім часом вивчення проблеми переживання є однією з найбільш популярних серед психологічних досліджень сучасності. Адже переживання є тим феноменом, який безпосередньо супроводжує значущі події психічного життя людини. Інтенсивні та не завжди передбачувані зміни образу життя певним чином трансформують зміст переживання та його впливи на особливості внутрішнього світу особистості. Переживання є однією з головних функціональних структур внутрішнього світу, яка за взаємодії з рефлексією оформлює та перебудовує системи цінностей, думок, відносин й створює можливість різним психічним явищам набувати особистісного сенсу.

Переживання, як психологічна категорія, має широкий спектр особливостей виникнення, формування та функціонування в життєдіяльності особистості. Саме тому кожен дослідник цього феномена стикається з різноманітними аспектами його вивчення. Незважаючи на різні аспекти дослідження категорії переживання, ми можемо спостерігати певний вплив переживання на життєдіяльність особистості.

Так Т.С. Яценко та Л.Л. Бондаревська стверджують, що головну роль у формуванні несвідомої сфери психіки відіграють інфантильно-значущі переживання, пов'язані перш за все з взаємовідносинами зі значимими людьми. Переживання набуває значущості незалежно від валентності. У разі позитивної валентності підсилюється прагнення до повтору переживання. Негативна валентність переживань найчастіше пов'язана із травмуючими подіями раннього періоду розвитку. Тому на думку авторів переживання набуває драматичного характеру не внаслідок кількості повторюваності, а через значимість події для суб'єкта. За дії захисних механізмів переживання зберігають свій емотивний заряд і невідомо впливають на життєдіяльність та поведінку суб'єкта, що заважає контакту людини з реальністю та здатністю до рефлексії [1].

Так відомий український психолог С.Д. Максименко під час розгляду структури особистості як першої одиниці виділяє внутрішній світ людини. Однією з його головних характеристик визначається здатність до вираження, як головної лінії розвитку особистості. Автор генетико-психологічної теорії особистості розглядає переживання як вираз внутрішнього світу та його невід'ємний компонент.

Під переживанням С.Д. Максименко розуміє певну здатність перенесення якоїсь події, відчуття, предмета, що оточують людину в стан живого сприйняття, ставлення, а тому підкреслює презентацію переживання собі та іншим людям в знаковій формі. Автор пропонує створити умови вияву творчої активності людини та її вираження – втілення з аналізом змісту переживання завдяки продуктам та процесам творчого вираження. С.Д.

Максименко вважає таку спробу певною експериментальною моделлю психологічного дослідження особистісних переживань [4].

М.В. Папуча за умов вивчення внутрішнього світу особистості підкреслює основні психологічні механізми його структурування, а саме: цілепокладання, створення і застосування психологічних засобів та переживання. Переживання розглядається автором як основний механізм, який відповідає за переведення враження в «своє живе» (створення структури). Переживання як багатомірний процес спрямований на контакт з «Я» та відшукування сенсу того, що переживається. Функціонування переживання можливе лише в умовах діалогу (внутрішнього або зовнішнього) [5].

Л.А. Варава виокремлює ще одну особливість феномену, та зауважує, що переживання може бути різним залежно від того, який зміст у ньому актуалізується. Переживання може бути смислоутворювальним або потребово-прагматичним, конструктивним або деструктивним, адекватним або невротичним, зрілим або інфантильним. Отже, за такого підходу переживання – це завжди активна робота щодо формування нових структур внутрішнього світу. За відсутності активності та зміни внутрішнього світу можна говорити лише про вираження емоцій [2].

Проведений аналіз різноманіття підходів до вивчення феномену переживання дає нам змогу відзначити, що воно є особливою діяльністю свідомості, яка завдяки продуктивній взаємодії із рефлексивною здатністю людини сприяє перетворенню внутрішнього світу шляхом психічної трансформації особистісно-значущих подій. Саме такі особливості функціонування феномену переживання призводять до саморозвитку особистості, що знаходить своє вираження в продуктивній організації життєдіяльності та взаємовідносинах із навколишнім світом.

Література

1. Бондаревська Л.Л., Стасько О.Г. Значущі переживання та умовні цінності суб'єкта у контексті психодинамічної теорії цінності особистості. Київ: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2014. С. 27-31.

2. Варава Л.А. Аналіз проблеми категорії «переживання» і компоненти дослідження. Маріуполь: Вид-во МГУ, 2016. С. 48-55.

3. Вернік О.Л. Життєдіяльність як проблема екологічної психології. Актуальні проблеми психології. Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Том 7. Екологічна психологія. Випуск 36, С. 93-102.

4. Максименко С.Д., Максименко К.С., Папуча М.В. Психологія особистості: Підручник. Київ: ТОВ «КММ», 2007. 296 с.

5. Папуча М.В. Внутрішній світ людини та його становлення: наукова монографія. Ніжин: Видавець Лисенко М.М., 2011. 655 с.

Деснова Ірина,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри практичної психології
Маріупольський державний університет

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ВОЛЬОВИХ ЯКОСТЕЙ В ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

В статті схарактеризовано психологічні особливості формування вольових якостей у дітей молодшого шкільного віку. Розглянуто специфіку прояву таких вольових якостей як завзятість і наполегливість, рішучість, витримка, вольова саморегуляція.

Сенситивним віковим періодом для формування вольових якостей є молодший шкільний вік. Саме в цьому віці в дітей активно формується рішучість, дисциплінованість, наполегливість, витримка та багато інших вольових якостей. Недостатня сформованість в дітей молодшого шкільного віку означених вольових якостей, найчастіше призводить до відсутності самоорганізації, вмінь контролювати себе, долати труднощі в навчальній діяльності, що надалі несприятливо позначається на розвитку учня в цілому.

Формування вольової особистості, яка має здатність свідомо й ефективно розв'язувати життєві завдання, закладається в дитинстві і є передумовою успішного виконання будь-якої діяльності. Сфера діяльності молодшого школяра значно розширюється зі вступом його до школи. Цей вік є найбільш сенситивним для формування вольових якостей. Виконання певного режиму, навчальних і трудових завдань, вимог старших виховує стриманість, наполегливість, організованість, самостійність, дисциплінованість та інші вольові якості.

Прояв вольових дій на початку молодшого шкільного віку багато в чому залежить від інструкцій і контролю дорослих, але поступово вольова поведінка починає спрямовуватися власними потребами й мотивами дитини. Більшість молодших школярів досить сильно сугестивні і можуть здійснювати будь-які дії, орієнтуючись на більшість учнів або за наполяганням авторитетної для них людини. Часто діти проявляють вольову активність лише для того, щоб виконати волю інших і заслужити схвалення і прихильність до себе дорослих, насамперед учителя. У багатьох молодших школярів ще зберігаються елементи